សៀវភៅថនិកសត្វ
ប្រទេសកម្ពុជា

ចងក្រងដោយ :
ម៉ែន សូរិយន់ កែវ អូម៉ាណីស្ស ចក់ សុខវិជ្ជបុត្រ

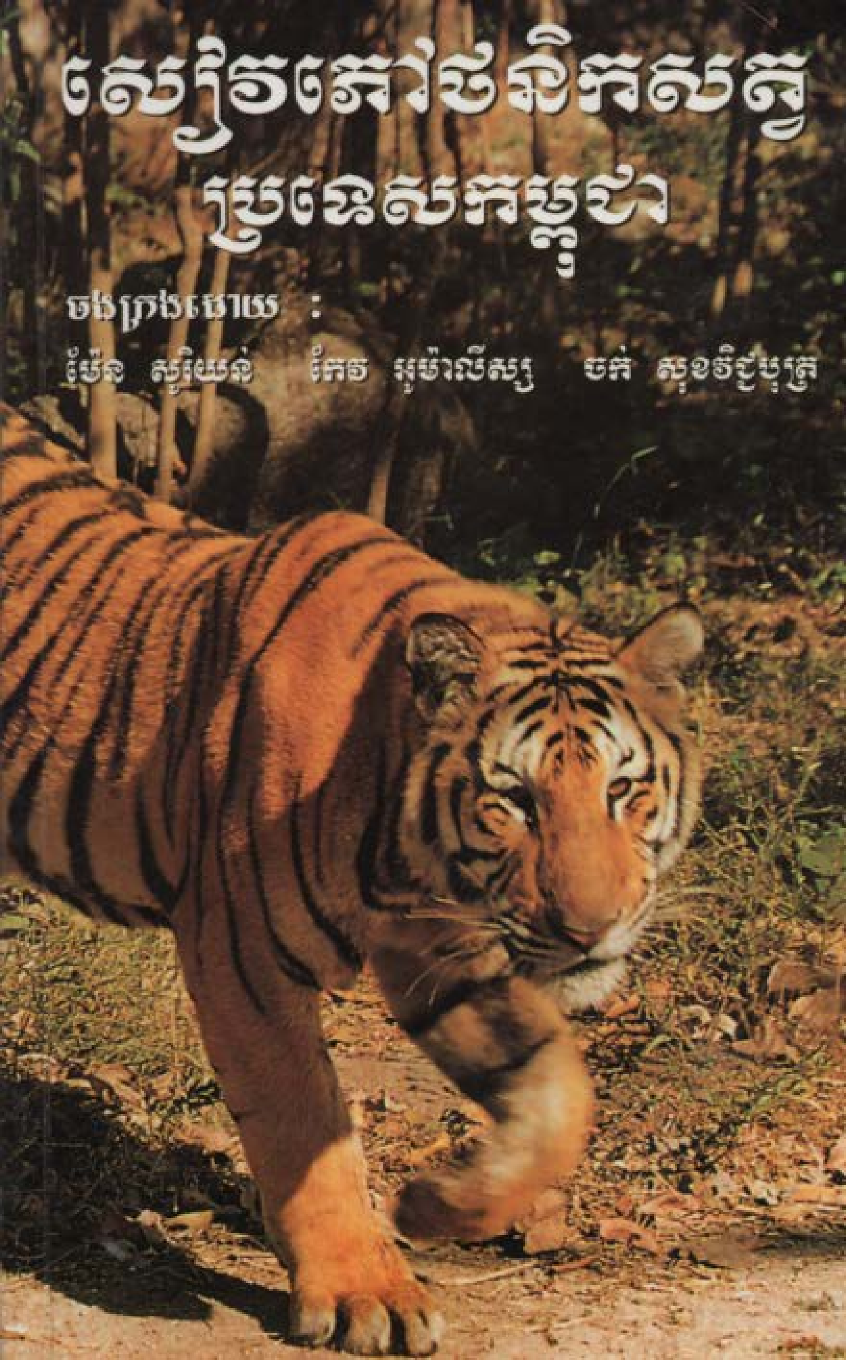

សៀវភៅនេះ សូមឧទ្ទិសដល់វិញ្ញាណក្ខន្ធលោក **សំ វាសនា** និងលោក **មាស ចិន្តាមុនី** ដែលបានទទួលមរណៈភាព ក្នុងបុព្វហេតុបេសកកម្មសិក្សាស្រាវជ្រាវ និង អភិរក្សសត្វព្រៃនៅប្រទេសកម្ពុជា ។

This book is dedicated to Sam Veasna and Meas Chandamony, both of whom tragically died in the service of wildlife conservation in Cambodia.

សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងពិសេសចំពោះ ស្ថានទូតអង់គ្លេសប្រចាំនៅព្រះរាជណាចក្រកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក រដ្ឋាភិបាលប្រទេសហូឡង់ និងកម្មវិធីអាស៊ីរបស់អង្គការ IUCN ដែលបានផ្តល់ឱកាសសំរាប់ការរៀបចំចងក្រងសៀវភៅនេះ ។

Funds for this field guide were provided by The British Embassy, Phnom Penh and the World Bank executed PHRD Project preparation grant for the World Bank/GEF Biodiversity and Protected Areas Management Project. Additional copies have been made possible with funding from the CY 99 Environment Component of the World Bank/Netherlands Partnership Programme, through the IUCN Regional Biodiversity Programme for South and Southeast Asia.

THE WORLD BANK

BRITISH AID

IUCN
The World Conservation Union

JSRC

Printed by JSRC Printing House, Phnom Penh

សៀវភៅថនិកសត្វប្រទេសកម្ពុជា

ចងក្រងដោយ :

ម៉ែន សុរិយន់ កែវ អូម៉ាលីស្ស ចក់ សុខវិជ្ជាបុត្រ

ជំនួយការបន្ថែមដោយ :

រ័ត្ន ប៊ុនធឿន ឈាង ដានី

ហួត ពិសិដ្ឋ ប៊ី សេងលៀង

ព្រំ សុវណ្ណា

បោះពុម្ពដោយ :

- នាយកដ្ឋានរុក្ខា-ប្រមាញ់
- នាយកដ្ឋានការពារអភិរក្សធម្មជាតិ
- អង្គការសមាគមអភិរក្សសត្វព្រៃ

ភ្នំពេញ, កម្ពុជា

ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០០

ម.ត.ឯ.ក AIDOC

Code: 173-032

Date:

Donated by:

Mammals of Cambodia

Compiled by:

Men Soriyun, Keo Omaliss, Chak Sokhavicheaboth.

With contributions by:

Roth Bunthoeun, Hout Piseth, Prum Sovanna, Chheang Dany and By Seng Leang.

Published by:

The Department of Forestry and Wildlife
The Department of Nature Conservation and Protection
and the Wildlife Conservation Society Cambodia Program.

Phnom Penh, Cambodia.
May, 2000.

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

សូមថ្លែងអំណរគុណ យ៉ាងជ្រាលជ្រៅបំផុតចំពោះការផ្តល់នូវវិភាគទាន ទៅលើការរៀបចំចងក្រងសៀវភៅថនិកសត្វនេះ អោយកាន់តែមានភាពប្រសើរឡើង ។

ជាបឋមសូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះលោក **ឌី សុគន្ធ** ប្រធាននាយកដ្ឋាន-រុក្ខាប្រមាញ់ លោក **ម៉ែន ភីមាន** ប្រធានការិយាល័យការពារសត្វព្រៃ លោក លោក **ចាយ សាមិត្ត** ប្រធាននាយកដ្ឋានការពារអភិរក្សធម្មជាតិនៃក្រសួងបរិស្ថាន **ឡាយ យឹម** ប្រធានការិយាល័យតំបន់ការពារ ដែលបានគាំទ្រ និងជួយជំរុញការងារចងក្រងបានចប់សព្វគ្រប់ ។

សូមថ្លែងអំណរគុណលោក **Sakon Jaisomkom** បុគ្គលិកអង្គការ **WWF** នៅប្រទេសថៃ ចំពោះការផ្តល់ការរៀបចំតាក់តែងរូបភាព និងសូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះការផ្តល់រូបថតសត្វរបស់លោក **ស៊ុន ហ៊ាន**, **កែវ អុម៉ារលីស្ស**, **Colin Poole, Dave Ware, WWF Cat Tien Project (Gert Polet), WWF-Canon (Mike Baltzer), WCS Thailand (Tony Lynam, Lee Whitehead, Tongbai Chareoendong), Roland Seitre, FAO/CIAP (Luke Leung), Wildlife Conservation Society (Dennis Demello, H. Coolidge), Charles Francis, Heng Sinith, Frédéric Goes, Wayne Gum** និងលោក **Cuc Phuong Conservation Project (Doug Hendrie)**. លើសពីនេះទៀត សូមថ្លែងអំណរគុណលោក **Joe Walston** ចំពោះជំនួយការបច្ចេកទេសទៅលើអំបូរសត្វប្រចៀវ និងលោក **អ៊ុំ ហ៊ានឈាង** លោក **Will Duckworth, Rob Timmins** ចំពោះការផ្តល់យោបល់ និង ជំនួយទៅលើការងារជាច្រើនទាក់ទងទៅនឹងការធ្វើអត្តសញ្ញាណកម្មសត្វ និង ស្ថានភាពថនិកសត្វនៅកម្ពុជា ។

សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងពិសេសចំពោះស្ថានទូតអង់គ្លេសប្រចាំនៅប្រទេសកម្ពុជា, ធនាគារពិភពលោក រដ្ឋាភិបាលប្រទេសហូឡង់ និងកម្មវិធីអាស៊ីរបស់អង្គការ **IUCN** ដែលបានផ្តល់ថវិកាសំរាប់ការរៀបចំចងក្រងសៀវភៅ ។ សូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះលោក **ឡៅ គីមសុខ**, **សួន ផល្លា**, **ជួន គង់**, **ញឹក រតនៈពេជ្រ**, **គុយ តុង**, **មាស មិន្ដាមុនី**, **ខាង គៀន**, **អ៊ុច សីហា**, **គ្រី ម៉ាក់ផល**, **អ៊ុក គីមសាន**, **ស៊ុន ប៊ុណើន** ដែលបានចូលរួមក្នុងការកំណត់ឈ្មោះប្រភេទសត្វ ។

ជាទីបញ្ចប់ សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងពិសេសបំផុត ចំពោះលោក **ស៊ុន ហ៊ាន** និងលោក **Colin Poole** ដែលបាន ផ្តួចផ្តើមរៀបចំសៀវភៅថនិកសត្វនៅកម្ពុជា ប្រសិនបើគ្មានអ្នកទាំងពីរទេសៀវភៅនេះក៏មិនអាចកើតមានដែរ ។

មាតិកា

ទំព័រ ... ទំព័រ

I- សេចក្តីផ្តើម ---------------------- ១
II-ថនិកសត្វ និង ការកត់សំគាល់ ------- ៣
III-ការស្វែងរក និង ការសិក្សាពីថនិកសត្វ -៤
ពង្រូល------------------------------៨
កណ្ដុរស្មេះ ---------------------- ១០
កន្ធីក---------------------------- ១១
កន្ធីកក្បាលឆ្មូត ------------------ ១២
ឆ្មាបា---------------------------- ១៤
ជ្រីងកោះ ------------------------ ១៦
ជ្រីងមធ្យម ---------------------- ១៦
ជ្រីងធំ -------------------------- ១៨
ជ្រីងអង្កាម---------------------- ២០
ប្រចៀវ ------------------------ ២២
រញ្ជី --------------------------- ៣២
ស្វាត្រោស ---------------------- ៣៤
ស្វាក្ដាម ----------------------- ៣៦
ស្វាអង្កត់ ---------------------- ៣៨
ស្វាព្រាម ----------------------- ៤០
ស្វាក្រវាត់ ឬស្វាកន្ទុយស ------------- ៤២
ទោចម្ពុង ----------------------- ៤៤
ទោចថ្ពាល់លឿង ------------------- ៤៦
ឆ្កែចចក ------------------------ ៤៨
ឆ្កែព្រៃ -------------------------៥០
ខ្លាឃ្មុំធំ -----------------------៥២
ខ្លាឃ្មុំតូច ---------------------៥៤
សំពោចកលឿង -------------------៥៦
ជ្រូកពោន ----------------------៥៨
ឆ្អក ---------------------------៦០
ភេក្បាលសំប៉ែត ------------------ ៦២
ភេរោមច្រមុះ--------------------៦៤
ភេខ្លួនរលោង -------------------៦៦
ភេតូច--------------------------៦៨
ខ្ទីង-------------------------- ៧០
សំពោចធំ ---------------------- ៧២
សំពោចវល្លិ៍ -------------------- ៧៤
សំពោចក្រអូប ------------------ ៧៦
សំពោចពណ៌លាត ---------------- ៧៨
ឈ្មុសប្រេង --------------------៨០
សំពោចអុចខ្នង------------------ ៨២
កំពឹងផ្លូង ----------------------៨៤
ស្កាតូច -----------------------៨៦
ស្កាធំ ------------------------៨៨
ឆ្មាព្រៃ ----------------------៩០
ឆ្មាដាវ-----------------------៩២

ទំព័រ		ទំព័រ	
ខ្លាត្រី	៩៤	គោព្រៃ	១៤០
ខ្លាលឿងមាស	៩៦	ខ្ទីង	១៤២
ខ្លាភ្ញីថ្មកែវ	៩៨	ទន្សោង	១៤៤
ខ្លាពពក	១០០	ក្របីព្រៃ	១៤៦
ខ្លាខិន	១០២	ខ្ទីងវល្លិ៍	១៤៨
ខ្លាធំ	១០៤	កែះ	១៥០
ផ្សោតពណ៌ផ្កាឈូក	១០៦	កំប្រុកធំ	១៥២
ផ្សោតបង្វិល	១០៨	កំប្រុកឆ្នូតខ្នង	១៥៤
ផ្សោតខ្មៅ-លឿង	១១០	កំប្រុកពណ៌	១៥៦
ផ្សោតច្រមុះដប	១១២	កម្ពិច	១៥៨
ផ្សោតទន្លេ	១១៤	កង្កែន	១៦០
ផ្សោតគ្មានព្រុយខ្នង	១១៦	កំប្រុកស្លាបធំ	១៦២
ជ្រូកទឹក	១១៨	កំប្រុកថ្ពាល់ក្រហម	១៦៤
ដំរី	១២០	កំប្រុកស្លាបភ្នំ	១៦៤
រមាស	១២២	កណ្តុរផ្ទះ(ឬកណ្តុរបង្កង់)	១៦៦
ជ្រូកព្រៃ	១២៤	កណ្តុរប្រែង	១៦៨
ក្តាន់ញៀងតូច	១២៦	កណ្តុរភ្នំ	១៧០
ក្តាន់ញៀងធំ	១២៨	ប្រមាំ	១៧២
រមាំង	១៣០	ប្រមោំញ	១៧៤
ប្រើសស្បូវ	១៣២	ទន្សាយគល់	១៧៦
ក្តាន់	១៣៤	V- សំរាប់ការអានបន្ថែម	១៧៨
ឈ្លូស	១៣៦	VI-វិធីសាស្ត្រមើលបញ្ជីឈ្មោះថនិកសត្វ	១៧៩
ឈ្លូសយក្ស	១៣៨		

I - សេចក្ដីផ្ដើម :

ប្រទេសកម្ពុជា គឺជាប្រទេសមួយដែលសំបូរទៅដោយធនធាន ធម្មជាតិតាំងពីយូរលង់ណាស់មកហើយ ពិសេសគឺលក្ខណៈជីវចំរុះនៃពពួកសត្វព្រៃដែលមាន ថនិកសត្វ បក្សី ឧរង្គសត្វជាដើម ។ លក្ខណៈខុសគ្នានៃសណ្ឋានដី និង របាយទឹកភ្លៀងបានបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ពពួកសត្វព្រៃ អាចរស់នៅបានយ៉ាងសុខក្សេមក្សាន្តនៅតាមជំរកផ្សេងៗគ្នា ពិសេសគឺនៅតាមជួរភ្នំក្រវាញ ភ្នំដងរែក និង តំបន់ភ្នំក្នុងខេត្តរតនគិរី និង មណ្ឌលគិរី ។ តំបន់ដីសើមដែលមានប្រហែល ៣០% នៃផ្ទៃប្រទេស បានបង្ហាញឱ្យឃើញពីការដុះលូតលាស់ឡើងវិញរបស់រុក្ខជាតិដែលជាចំណី របស់ពពួកថនិកសត្វ និង ជាប្រភពទឹកមួយ ដ៏សំខាន់សំរាប់សត្វទាំងនោះ នៅរដូវប្រាំងផងដែរ។ ជាក់ស្ដែងដូចជាទន្លេមេគង្គ ដែលហូរកាត់ប្រទេសពីទិសខាងជើងរហូតដល់ខាងត្បូង ទន្លេសាបដែលលាតសន្ធឹងពីទីក្រុងភ្នំពេញទៅទិសពាយ័ព្យ និង ដងស្ទឹង អូរ ព្រែក ជាច្រើនទៀត នៅពាសពេញប្រទេស ។

ជាការពិតណាស់ ការយល់ដឹងអំពីថនិកសត្វនៅប្រទេសកម្ពុជា សព្វថ្ងៃនៅមានកំរិតតិចតួចនៅឡើយ ដោយសារតែការខ្វះខាតនូវឯកសារពីមុនសំរាប់ធ្វើការសិក្សាបន្ត និង ឧបសគ្គនៃសង្គ្រាមស៊ីវិលអស់ជាងពីរទសវត្សកន្លងមកនេះបានរាំងដល់ដំណើរការ ការចុះស្រាវជ្រាវក៏ដូចជា ការយកចិត្តទុកដាក់ពីរាជរដ្ឋាភិបាល ។ ម្យ៉ាងទៀត អ្នកសត្វសាស្ត្រជំនាញៗពីសម័យមុន ក៏បានបាត់បង់ទាំងស្រុងថែមទៀត។ សព្វថ្ងៃនេះ ការខិតខំប្រឹងប្រែងលើការស្រាវជ្រាវ ការអភិរក្ស និង គ្រប់គ្រង បានផ្ដួចផ្ដើមឡើងចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៩២ ពីសំណាក់អ្នកសត្វសាស្ត្រជំនាន់ក្រោយៗ ដោយមានការគាំទ្រពីរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ។

ទោះបីជាមានប្រភេទសត្វមួយចំនួនកំពុងប្រឈមមុខទៅនឹង ស្ថានភាពជិតផុតពូជបំផុតក៏ដោយដូចជា រមាស គោព្រៃ ខ្ទីងវល្លិ៍ ក៏អ្នកសត្វសាស្ត្រយើង

នៅតែមានជំនឿទុកចិត្តថា ដរាបណា យើងនៅតែខិតខំប្រឹងប្រែងលើការស្រាវជ្រាវអោយបានច្រើន និង កំណត់ឱ្យបានច្បាស់លាស់ពីជំរកពិតប្រាកដរបស់សត្វទាំងនោះគឺ យើងនឹងមានផែនការអភិរក្សសមស្របសំរាប់រាំងខ្ទប់សកម្មភាព គំរាមកំហែងទាំងអម្បាលមាណ ដែលកើតមានឡើង ។

សៀវភៅថនិកសត្វនៅកម្ពុជានេះ បានរៀបចំចងក្រងឡើងក្នុងគោលបំណងសំរាប់ផ្តល់ជាវិភាគទានលើការយល់ដឹងមួយចំនួន អំពីលក្ខណៈសំគាល់របស់ប្រភេទសត្វនីមួយៗ លក្ខណៈជីវសាស្ត្រ ស្ថានភាពច្បាប់ជាតិ និង អន្តរជាតិ របស់ថនិកសត្វនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។ ប្រភេទសត្វទាំងអស់នេះមិនមែនគ្របដណ្តប់លើ ប្រភេទថនិកសត្វទាំងអស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាទេ ប៉ុន្តែនៅមានប្រភេទ និង អនុប្រភេទ ជាច្រើនទៀតដែលយើងពុំទាន់បានសិក្សារកឃើញ និងពុំទានមានឯកសារច្បាស់លាស់នៅឡើយ ។ ថនិកសត្វ ដែលមានចំនួន៨៨ប្រភេទ បានបង្ហាញនូវរូបភាពពណ៌ធម្មជាតិច្បាស់ៗ និងការរៀបរាប់ លំអិតពីលក្ខណៈខុសប្លែកគ្នាពិសេស ដែលធ្វើអោយមនុស្សគ្រប់រូប ងាយស្រួលចំណាំ និងរៀនសូត្របន្ថែមពិសេសគឺសំរាប់អ្នកសត្វសាស្ត្រប្រើប្រាស់ក្នុងការចុះស្រាវជ្រាវ ។

ប្រសិនបើ សម្តេច ព្រះអង្គម្ចាស់ ឯកឧត្តម អស់លោក លោកស្រី អ្នកនាងកញ្ញា បានរកឃើញនូវពត៌មានថ្មី ឬប្រភេទសត្វថ្មី ដែលមិនមាននៅក្នុងសៀវភៅនេះ ឬក៏មានកំហុសឆ្គងណាមួយនៅក្នុងអត្ថបទដែលបានចងក្រង សូមមេត្តាផ្តល់ពត៌មានមកដល់នាយកដ្ឋានរុក្ខា-ប្រមាញ់ ទូលព្រះបង្គំ យើងខ្ញុំរីករាយ សូមថ្លែងអំណរគុណ និងស្វាគមន៍ជានិច្ច ចំពោះការទិទៀន កែលំអរទាំងអស់ ។ ការកែប្រែ និង ការផ្តល់ពត៌មានបន្ថែម នឹងអាចជួយសំរួលដល់ការបោះពុម្ភ លើកក្រោយៗទៀត អោយកាន់តែមានសុក្រិតភាព និង ខ្លឹមសារ បានច្បាស់លាស់ ។

អាស័យដ្ឋានសំរាប់ទំនាក់ទំនងមានដូចខាងក្រោម :

នាយកដ្ឋាន រុក្ខា-ប្រមាញ់ :

អាគារលេខ ៤០ វិថី ព្រះនរោត្តម សង្កាត់ផ្សារថ្មីទី ២

ខ័ណ្ឌដូនពេញ រាជធានីភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

នាយកដ្ឋានការពារអភិរក្សធម្មជាតិ :

អាគារ ៤៨ វិថីសម្តេចព្រះសីហនុ សង្កាត់ទន្លេបាសាក់ ខ័ណ្ឌចំការមន

រាជធានីភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

អង្គការសមាគមអភិរក្សសត្វព្រៃ :

ផ្ទះលេខ ៤ ផ្លូវលេខ ៣១២ សង្កាត់ទន្លេបាសាក់

រាជធានីភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

II - ថនិកសត្វ និង ការកត់សំគាល់ :

ថនិកសត្វខុសប្លែកពីសត្វដទៃទៀត ដោយលក្ខណៈច្រើនយ៉ាង ។ គ្រប់ប្រភេទសត្វទាំងអស់បង្កើតកូន ហើយចិញ្ចឹមកូន ដោយទឹកដោះ និង មានឈាមក្តៅ ។ ថនិកសត្វភាគច្រើនមានរោម និង មានជើងបួន ។ ចំពោះថនិកសត្វមួយចំនួនអាចបង្កឱ្យយើង មានការភ័ន្តច្រឡំក្នុងការធ្វើចំណាត់ថ្នាក់ ដូចជា ពពួកប្រចៀវ និង ជ្រើង តែងតែយល់ថា វាជាសត្វស្លាប ព្រោះវាអាចហើរ ប៉ុន្តែវាមាន រោម និង ផ្តល់កំណើតជាកូន រីឯផ្សោត និង បាឡែន តែងតែយល់ច្រឡំថាជាត្រី ធាតុពិតវាគឺជាថនិកសត្វដែលមិនមានរោម និង ជើង ប៉ុន្តែវាផ្តល់កំណើតជាកូន និង ចិញ្ចឹមកូនដោយទឹកដោះ ។

កត្តាចំបងដែលមានសារៈសំខាន់ក្នុងការកត់សំគាល់ពពួកថនិកសត្វ ឱ្យបានល្អ គឺរូបរាងរបស់សត្វនីមួយៗ ដែលយើងអាចធ្វើការញែកដាច់យ៉ាងច្បាស់ពីអំបូរ

ផ្សេងៗគ្នា ។ ប៉ុន្តែចំពោះសត្វអំបូរតែមួយ យើងអាចមានការភ័ន្តច្រឡំលើលក្ខណៈរូបរាង ករណីនេះពណ៌សំបុរគឺ មានប្រយោជន៍បំផុតសំរាប់សំគាល់ភាពខុសគ្នានៃប្រភេទនីមួយៗ ។ លើសពីនេះទៅទៀត ទំហំក៏មានសារៈសំខាន់មួយដែរ ដែលអាចឱ្យយើងដឹងពីភាពធំតូចរបស់សត្វ ដូចជាសត្វខ្លះខ្លួនធំជាង កន្ទុយខ្លីជាង ឬជើងខ្លី-វែងជាដើម ។

III - ការស្វែងរក និងការសិក្សាពីថនិកសត្វ :

ទោះជាថនិកសត្វមានភាពលំបាកស្វែងរកជាងសត្វស្លាបក៏ដោយក៏មានវិធីសាស្ត្រផ្សេងៗគ្នាជាច្រើន ដើម្បីស្វែងរក និង សិក្សា ។ វិធីសាស្ត្រដែលប្រសើរបំផុតនោះគឺ អាស្រ័យទៅលើប្រភេទសត្វ ដែលយើងចង់ស្វែងរក ដោយហេតុថា សត្វនីមួយៗមានជំរក និង ការចូលចិត្តផ្សេងៗគ្នា ។ សត្វខ្លះចូលចិត្តរស់នៅក្នុងព្រៃស្រោងព្រៃល្បោះ នៅវាលតាមមាត់ទឹក វាលស្មៅ ។ល។

យើងក៏ត្រូវយល់ដឹងផងដែរអំពីជីវសាស្ត្ររបស់វា ពពួកសត្វ ស្វា កំប្រុកកង្ហែន នៅពេលថ្ងៃតែងតែ ឃើញនៅលើដើមឈើ រីឯថនិកសត្វផ្សេងទៀតដូចជាជ្រូក ប្រើស ស្កា ខ្លាឃ្មុំ មានសកម្មភាពច្រើនតែនៅលើដី ។ ថនិកសត្វ ធំៗចូលចិត្តរស់នៅដោយស្ងៀមស្ងាត់មិនមានការរំខានពីមនុស្ស ហើយវាជាសត្វដែលពិបាកចូលទៅជិតបាន ដូច្នេះចំពោះប្រភេទសត្វទាំងនោះទាមទារឱ្យមានភាពស្ងៀមស្ងាត់ក្នុងការចុះអង្កេត ។ កែវពង្រីក មានសារប្រយោជន៍ណាស់ សំរាប់ពិនិត្យមើលប្រភេទថនិកសត្វតូចៗ ដែលរស់នៅតាមដើមឈើ និង ការជំនួយឱ្យយើងមើលបានពីចំងាយ ។ ប្រភេទមួយចំនួនរកស៊ីនៅពេលយប់ដូចជា សំពោច ឆ្មាបា កណ្ដុរ ប្រចៀវ ជ្រើង និង ថនិកសត្វមួយចំនួនទៀត ។ ចំពោះការអង្កេតប្រភេទទាំងនេះ យើងត្រូវប្រើពិល ឬ ភ្លើងហ្វា សំរាប់អង្កេត ។